

יעקב דינגנון

(ליום פטירתו החמש-עשרה)

וביעקב דינגנון באמת קנן אותו רגש אבהי—ייתכן בצדק לומר, אמהי — אל כל הסופרים האידיים ואל הספרות האידיית. וזו דאנתו המיד ל"בנים". וחשבו עליהם ודאי גרמו לא במידה קטנה לזה שדינגנון עזב והזניח את חיי הספרות שלו העצמאיים.

ויש לחשוב שעתים היה הרבר מצויק ומצד לדינגנון, ומספרים ירדיו שכמה פעמים היה חוטף ומוציא ממגרות-שול-חנו את כתבי ידיו והיה קורא מתם בהי נאה לפני באי-כיתו, כאומר: "ראו, עדיין לא נתיאשתי מכתובת עצמי". והוא בד-בבן שמכבד, הדל לפעול בתור סופר... ומן הסתם, הרגיש מה שאם מרגישה בנוגע לילדיה. הרי היא מקריבה עצמם בשביל לם, מתכששת לחייה הפרטיים, וממלאה ימיה ושנותיה אך בעיני הילדים בלבד, בחוויותיהם הם. ואולם יש ותתעורר בה הנהיפה האישיה, העצמאית, והיא מרגישה בתאום שהיא נתנה את כל חייה לילדיה, והרבה היא מצטערת על כך. אישה שכזאת מוצגת בתיאטרון היהודי ("האם הנצחית", "אם חותמת"), והיא באמת פביאה את הרוואה לדי דמעות. עוד לא בא הביאוגרף שלו, אשר יספר את הגשותיו של דינגנון-האם בהתעורר בו ה"אני" האישי. ומספרים כי דינגנון אמר פעם מתוך הלצה (וכמו בכל הלצה, היה בכו אחור של אמת): היה פרץ בעל רגון, ולו, לדינגנון אשת פרץ, היתה מע" רכה קשה....

וזו הטרגדיה שלו, אשר, או מחול-שה או סטובילי, ביטל את חיי עצמו ונשא את סבלות-הבל על ראשו. במאסרו והחיד על יעקב דינגנון, כתב פרץ בכה בין שאר דברים (1904): "סנונית תמימה ונאמנה הוא (דינגנון), המופנת בכל עת למהות סחוק-הלכה עד הנוצה האחרונה כדי לרפד את קנו של הדור הצעיר שיחם לו... המזומנת בכל רגע לפתות את לבה ולהאביל את נזליה בהטת החם...."

כן היה יעקב דינגנון ביחס אל כל חבריו, וכן הלא היה ביתם אל כל גבוי ריו. גם ברומנים שלו היה האב-הלכבי, הסנטימנטלי. הוא כתב מתוך דמעות את חבריו הרגשניים, והם היו הדורים החמים עד אין שיעור, המלה עד אין שיעור. ולא להנם היתה פעולתם בהורם כל כך חזקה בימים ההם הן היו נושי-בגם בכתים היהודיים וקוראים את הרור-מנים של דינגנון, ואנב קריאה, היו בו-פים בקול רם, והיו מתיפחים, עד שהיו אנשים להפסיק את הקריאה, בשביל לתת לכל השומעים אפשרות להריק את דמ-עותיהם. דומים היו לנשים כשהן קור-אות בתשעה כאב את ספורי חורבן בית המקדש ב"צאינה וראינה".

יעקב דינגנון היה היוצר את הרומן היהודי הפנטימנטלי, לעולם היו ספריו שקווי דמעות הקוראים, ואל יחא הדבר הזה קל בעיניך.

פעם קרא פרץ אל דינגנון: "מיחת הרחי מים". אכן, בהרבה עלתה לו מידת הרחי מים שלו. הוא שילם בעדה בחייו, באי-שיותו. וכלום אין זה מורד? אפילו קברו-קהוי על שם פרץ. הרי עפרו מונח מתחת ל"אוחל פרץ".

כרבות הימים ובגדול מספר ימיה-פד-טירה, בן יוסיה ויתעטר שמו של יעקב דינגנון מעשיות, אנחות וגם — היסד טוחיה.

בי בעצם היו בכר היה-דינגנון בעיני אחרים — זאולי גם בעיני עצמו — חטיבה היסטורית. היו האישיים חזרו והנצו בשנות-נוער כמוהילב-פורדולסק, ואו, בבית גוהיבין-גם-בלו-להם. ובכל-עשהיה שגות החיים המאוחרות, עוד נשא בקרבו בסתר, מוצנע מעיני כל, את אהבתו הקדומה לאותה הנערה, בת בדנה גוהיבין, ובן הוליד אתו את אהבתו זו עד לקבר. גם חיי הספרותיים בהו פדוה בשנות-נעוריו היותר מוקדמות, בעה-שפירסם את מבורו, הנאתים והנעופים, או "האברך השחור" (1877), ואחרי-כן, לאחר הפסקה ממושכת, שוב התחיל מת-גלה ב"אבן גנה" שלו (1890), ב"הרשלה" (1891), ב"יוסלה" (1889), וגמני או-כתב אך ילעתים גדיהות מאוד, ומה שבי-הב-כבר היה נושן ושניך לימי קדם.

והגם שחי עשרים שנה ויותר עם פרץ וכמסכתו של פרץ, היה דינגנון על-פי-כתיבתו, הן בתוכן והן בצורה, קשור יותר אל אייוק מאיר ריק, אשר תחת השפעתו הישנה הוציא את הרומן הרא-שון שלו באידיית.

אבל דמותו ואישיותו של יעקב די-נגנון אינן כלל נדלות במה שהצליח להביא אל תוך הספרות האידיית. הוא עצמו עדיף מפתביו. ויעקב דינגנון זה, הוא שאינו פוסק מענין את כל מי שיש לו מגע ומשא עם הספרות היהודית במשך עשרות השנים האחרונות.

ש. ל. ציטרין, בזכרונותיו על הסופ-רים היהודים מספר: מעשה ובאו פרץ ודינגנון יחד אל עיר אחת. ערכו לכתובם משתה נהדר ביותר. נאמו נאומים על פרץ, ומדינגנון העלימו עין. אמר פרץ: "דבר אחד הוא העיסה, שכחתם לחלוטין. איש לא הזכיר את רוח הקודש שלי...." תמהו כל המסובים. אמר פרץ, בהראותו באצבעו על דינגנון: "הוא, הוא רוח הקודש שלי...."

שלום עליכם, במכתב אל יעקב די-נגנון, כינה אותו פעם: "אבי היתו-מים של הסופרים".